СТАНОВИЩЕ
от доц. д-р Мая Ангелова-Анастасова
Нов български университет, департамент „Нова българистика“
за научната, преподавателската и академичната дейност на доц. д.н. Морис Фадел, кандидат в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 2.1. Филология (Теория и история на литературата), обявен в „Държавен вестник“, бр. 65 от 17.07.2026 г.

1. Обща характеристика на кандидатурата и съответствие с изискванията за академичната длъжност

Доц. д.н. Морис Фадел има дългогодишно академично развитие в областта на теорията и историята на литературата. Завършил е „Българска филология“ и „Философия“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 2002 г. защитава докторска дисертация на тема *История и интерпретация във възгледите на Пол де Ман*, а през 2022 г. придобива научната степен „доктор на науките“ с дисертационния труд *Детективи, разузнавачи, Студена война: криминалната и шпионската литература в сравнителна перспектива*. От 2005 г. работи в Нов български университет, от 2010 г. заема академичната длъжност „доцент“, а от 2020 г. е ръководител на департамент „Нова българистика“.

Научната продукция включва четири монографии, публикации в рецензирани научни издания у нас и в чужбина, изследвания в научно редактирани колективни томове, съставителска и редакторска работа. Монографичният корпус включва „Пол де Ман: опити с невъзможното“ (2002), „Животното като литературна провокация: ‘анималистиката’ на Емилиян Станев“ (2010), „Детективи, разузнавачи, Студена война: криминалната и шпионската литература в сравнителна перспектива“ (2022) и „Счупената рамка: разколебаването на репрезентацията в литературата“ (2025).

Представената документация удостоверява изпълнение на минималните национални изисквания и на допълнителните изисквания на Нов български университет за академичната длъжност „професор“. По група А кандидатът има 50 точки; по група Б – 100; по група В – 100; по група Г – 470 при минимално изискуеми 200; по група Д – 120 при минимално изискуеми 100; по група Е – 135 при минимално изискуеми 100. Особено значим е научният корпус по група Г, където количественият показател е повече от два пъти над изискуемия минимум.

Научната стойност на този корпус се определя от ясно формулираните теоретични проблеми, прецизната аргументация и способността отделният литературен факт да бъде мислен едновременно като текст, историческо събитие и интелектуален проблем. В изследванията на Морис Фадел се разпознава школа, свързана с внимание към нестабилността на значението, към напрежението между реторика и референция и към местата, в които езикът разколебава собствените си основания. Тази деманианска чувствителност постепенно е преработена в собствен аналитичен навик и присъства както в теоретичните, така и в литературноисторическите му интерпретации. Писането му не загърбва класическата тревога за смисъла, но проследява неговата подвижност с литературоведска елегантност.

Монографията „Счупената рамка: разколебаването на репрезентацията в литературата“ (2025) е нов самостоятелен труд, извън продукцията, използвана в предходните процедури за научни степени и академична хабилитация. Тя концентрира една от устойчивите линии в

работата на Морис Фадел и дава най-пълна представа за актуалния етап на неговите изследвания.

2. Научна дейност и приноси

Монографията *Счупената рамка: разколебаването на репрезентацията в литературата* развива проблема за репрезентацията като един от основните въпроси на модерната литературна теория и проследява различните опити за нейното преодоляване. Теоретичният хоризонт е очертан чрез руския формализъм, Уилям Емпсън, Майкъл Рифатер, Пол де Ман и по-късния дебат за историческите граници на литературната теория, представен чрез Галин Тиханов. Основната постановка свързва самото възникване на литературната теория с поставянето на репрезентацията под въпрос. Оттук произтича въпросът за възможностите на литературоведската работа след отслабването на претенцията на теорията към универсална валидност.

Методологическата позиция на книгата е ясно формулирана още в увода. Фадел формулира литературоведска позиция, която използва постиженията на теорията и запазва аналитичния приоритет на конкретния литературен текст. Понятията се проверяват в отделното произведение и действат в границите на своята интерпретативна продуктивност. Този принцип определя и композицията на монографията: отделните глави проследяват различни форми на разколебаване на репрезентацията, без да ги свеждат към единна предварително конструирана схема.

Съществен теоретичен принос е разработването на проблема за съпротивата на литературата срещу знаковостта. В първата част са разгледани различни начини, по които литературният текст проблематизира езиковото и семиотичното опосредяване. При Йовков разбирането между персонажите, включително между човек и животно, се осъществява без опосредяващата реалност на знака. В „Silentium“ на Манделщам е проследен стремежът към ситуация преди формата, преди правилото и преди самото състояване на репрезентацията. При превода на Багряна на Ахматова Фадел открива *триумф на материалността на звука* за сметка на смисъла, а в анализа на Ани Илков разграничава *изказването* като смислена реч от неговия медиум *казването*. В „Каменният гост“ статуята е разгледана като действащ обект, невключен в определяната от езика логика на причините и следствията. Тези интерпретации проследяват различни форми на съпротива срещу езика, знаковостта и репрезентацията.

Втората част на монографията изследва механизмите, чрез които самият език разколебава представянето. В Далчевото стихотворение „Камък“ е проследено движението от референциалност към перформативност. При Яворов предмет на анализа е отношението между конституиращата сила на аза и неговото разпознаване чрез репрезентация. В „Родина“ географският модел на родното се разпада, а понятието остава разпределено между значенията на словото и времето. При Лилиев иронията е разгледана във връзка с негативното, алегорията, символа и модернистичната поетика. Общото между тези интерпретации е вниманието към момента, в който литературният текст прави видими ограниченията на собствените си знакови средства.

Методологическата дисциплина на книгата личи и в начина, по който Фадел ограничава валидността на собствената си теза. *Рамката* означава структурата от правила, които организират представянето в отделното произведение. Нейното нарушаване не се превръща в критерий за литературност или художествена стойност. Разколебаването на репрезентацията може да бъде установено и в произведения с ограничена естетическа стойност. Така теоретичното понятие запазва функцията си на инструмент за

интерпретация, приложим към различни по характер и място в литературната йерархия текстове.

Особено високо оценявам работата на Морис Фадел с литературната история. Литературната история при него запазва плътността на времето, като литературният факт се разглежда със своята историческа среда, критически езици, понятия, нормативи и институционални отношения.

Тази литературноисторическа прецизност е особено значима при литературата на НРБ. При Пеньо Пенев бъдещето е разгледано като основна ценност на социалистическата нормативност. Образите на строежа, утрото, младото тяло и техниката принадлежат към характерната образност на социалистическия проект за бъдеще. Наред с тях Фадел проследява прекъснатостта на историята, автономността на техниката и несигурността на бъдещето. При Александър Геров старостта се освобождава от обичайните характеристики, сетивността и чувствата запазват активността си, а възрастовите граници се разколебават. В изследването на фигурата на комунистическия вожд анализът се движи през конкретност, фигуративност и политическо означаване, като теоретичният проблем за репрезентацията получава конкретна литературноисторическа форма.

Същата историческа чувствителност определя работата на Фадел с литературата на 90-те години. Показателна е публикацията „Консервативните атаки срещу българската литература през 90-те“ (2025), а „Счупената рамка“ се връща към дебата за литературния канон (с. 22–23), поставен в ясно очертана литературноисторическа перспектива.

3. Други научни публикации и изследователски линии

Научните публикации, останали извън композицията на „Счупената рамка“, очертават по-широкия диапазон на изследователската работа на Морис Фадел. Наред с проблема за репрезентацията устойчиво присъстват литературната теория, българската литературна история, литературата на НРБ, процесите от 90-те години, теорията и историята на превода, криминалната и шпионската литература и културните политики на Студената война.

Към теоретичната линия принадлежат изследвания като „Language, Man and World in Tzvetan Todorov’s Poetics“, „Литературната критика като терапия“ и „Иван Мешеков и литературната феноменология“. Интересът към Тодоров, Пол де Ман, Рифатер, феноменологията и модернистичната критика очертава последователен теоретичен хоризонт в различни етапи от научната работа на Фадел. Значителен дял от публикациите е посветен на българската литературна история. В „Панорама на българската литература“ като модел на литературна история“, „От модернизъм към традиционализъм“, „Как Михаил Неделчев говори за Яворов“ литературоведът демонстрира устойчиво изработени режими на литературна оценка, критически език и памет за литературния процес.

Самостоятелна линия образуват изследванията върху криминалната и шпионската литература, преводаческите практики и културните политики на Студената война. От монографичното ядро „Детективи, разузнавачи, Студена война“ произлизат и по-късни разработки (The Success Story of Communist Literature: the Spy Novel“ и „Translation and ideology: the translation of crime fiction in Bulgaria during the Cold War“), в които отделни проблеми са доразвити и поставени в по-специфичен контекст.

Характерно за тази продукция е отношението към различните литературни традиции и към художествената стойност на обектите. Фадел не подрежда българската литература спрямо външен „световен“ мащаб и не търси нейното компенсаторно легитимиране. Текстовете се поставят успоредно според конкретния литературоведски проблем. Канонично произведение, жанров текст, нормативна продукция на социалистическия

реализъм и литературен шедьовър могат да бъдат предмет на еднакво прецизно четене. Значимостта на литературния факт произтича от мястото му в проблема и от способността му да направи видима историческа или поетологическа структура. Именно тази естественост на отношението към българския материал ми се струва важна характеристика на литературоведския почерк на Морис Фадел.

4. Международна научна дейност и видимост

Международното присъствие на Морис Фадел е устойчиво и тематично свързано с основните му изследователски интереси. Особено значими са участията във френска академична среда, включително форумът „Therapeutic Modernisms“, организиран от Université Paris Nanterre и проведен в Université Grenoble Alpes, както и други участия, свързани с френски университетски центрове. Сред международните публикации се откроява „Translation and ideology: the translation of crime fiction in Bulgaria during the Cold War“ в mediAzioni (международно рецензирано интердисциплинарно издание на Университета в Болоня). Показателна е и публикацията „Към образа на циганите у Радичков“ в Zeszyty Łużyckie на Варшавския университет, както и „Иван Мешеков и литературната феноменология“ в том на Полската академия на науките. Тези участия поставят изследователските му теми в естествен международен академичен контекст.

5. Цитирания и научна рецепция

Представените данни за цитиранията показват рецепция в различни научни полета. „Translation and ideology“ е цитирана в уводния текст към тематичния брой на mediAzioni, изследването „Към образа на циганите у Радичков“ е отбелязано в редакционния текст на Zeszyty Łużyckie, а „Language, Man and World in Tzvetan Todorov’s Poetics“ е цитирана в уводна студия към Acta Nova Humanistica. В български контекст „Консервативните атаки срещу българската литература през 90-те“ е цитирана от Михаил Неделчев в изследване върху промените в литературното поле на прехода. Рецепцията засяга различни линии от работата на Фадел и показва включването им в последващ академичен разговор.

6. Преподавателска и докторантска дейност

Преподавателската дейност на Морис Фадел е пряко свързана с неговия научен профил. Средната оценка от студентските анкети за последните десет семестъра е 5,59. Налице са авторски учебни материали, както и преподаване на английски език в курса „Критическото четене“. Фадел е научен ръководител на 13 успешно защитили дипломанти и рецензент на пет дипломни работи. Темите обхващат българска и чужда литература, литературата на НРБ и творческо писане.

Под негово научно ръководство са защитени две докторски дисертации: на Цветина Цакова – „Конструиране на женската идентичност в романите на Шарлот Бронте“ (2019), и на Юлиян Разсуканов „Утопични дискурси в романа „Тютюн“ на Димитър Димов“ (2021). Към преподавателския профил принадлежи и публичната лекция „Реалистични форми на репрезентация в съвременната българска литература“, представена пред академичната общност на НБУ през март 2026 г.

7. Академична и организационна дейност

Академичната дейност на Морис Фадел е свързана с дългогодишна работа по развитието на програмите и институционалния профил на департамент „Нова българистика“. Бил е програмен директор, а от 2020 г. е ръководител на департамента. Участва във Факултетния съвет на Факултета за базово образование и в Академичния съвет на НБУ, председател е на комисията за GENB курсовете към Бакалавърския факултет. Има активен принос към

стартирането на магистърските програми „Литература, книгоиздаване, медии“ и „Творческо писане“, както и към специализацията „Учител по български език и литература“.

Към тази работа принадлежат съставителската и редакторската дейност в издания като „На път към Хайдегер“, „История на литературата на НРБ: модели и практики“, „Експеримент и памет: Георги Марковски“, „Мирослав Янакиев. Българско стихознание“ и „Писателите на университета“, както и организирането, съвместно с проф. д.н. Георги Фотев, на научната конференция „Свободата на Украйна“ през 2025 г. Тези дейности са част от последователна работа по изграждане на академична среда и по въвеждане на нови теми в университетския и научния живот.

8. Заключение

Представената научна продукция, преподавателската дейност, международната видимост и академичният опит на доц. д.н. Морис Фадел очертават зрял, устойчиво изграден и авторитетен профил в областта на теорията и историята на литературата. Особено значими са способността му да свързва теоретичния проблем с конкретния литературен текст, прецизността на литературноисторическото четене и свободата, с която работи с различни по статут и художествена стойност произведения.

На това основание давам положителна оценка на кандидатурата и подкрепям избирането на доц. д.н. Морис Фадел на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 2.1. Филология (Теория и история на литературата).